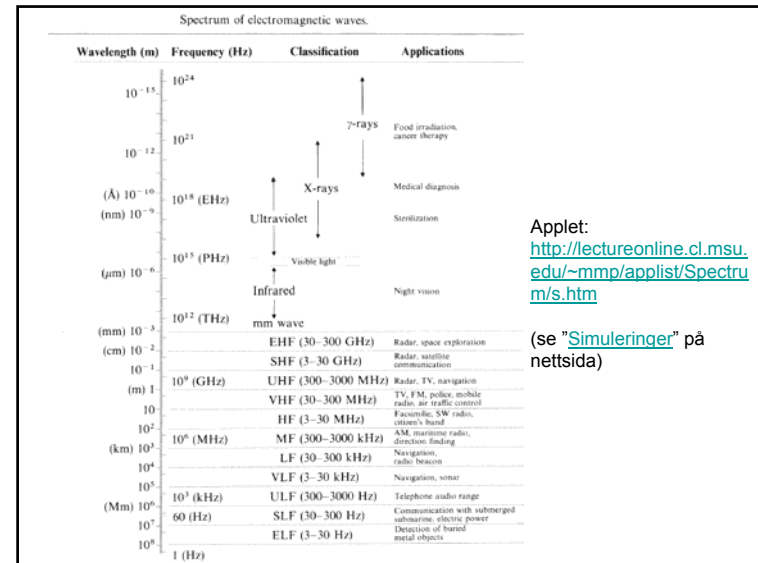

Kap. 32: Elektromagnetiske bølger

- 32.1 Oppsummering av Maxwells likninger. Emb-spekteret. Obs: [Notat 4](#)
- 32.2 Bølgelikninga:
  1. Matematisk utledning fra Maxwells likninger
  2. "Visuell utledning"
- 32.3 Harmoniske bølger

Maxwells likninger.

James Clerk Maxwell (1831-1879), skotsk fysiker.
(Aberdeen, London og Cambridge)

Blant de største vitenskapsmenn ved siden av Newton og Einstein.

$$\oint \vec{E} \cdot d\vec{A} = \frac{Q}{\epsilon_0}$$

$$\oint \vec{B} \cdot d\vec{A} = 0$$

$$\oint \vec{B} \cdot d\vec{l} = \mu_0 I + \mu_0 \epsilon_0 \frac{\partial \Phi_E}{\partial t}$$

$$\oint \vec{E} \cdot d\vec{l} = -\frac{\partial \Phi_B}{\partial t}$$

Integralform:

$$\oint \vec{E} \cdot d\vec{A} = \frac{Q}{\epsilon_0} \quad \text{Ladningsfritt} \quad (\text{Gauss' lov for } \vec{E})$$

$$\oint \vec{B} \cdot d\vec{A} = 0 \quad \text{Strømfritt} \quad (\text{Gauss' lov for } \vec{B})$$

$$\oint \vec{B} \cdot d\vec{l} = \mu_0 I + \mu_0 \epsilon_0 \frac{\partial \Phi_E}{\partial t} \quad (\text{Amperes lov})$$

$$\oint \vec{E} \cdot d\vec{l} = -\frac{\partial \Phi_B}{\partial t} \quad (\text{Faradays lov}).$$

Differensialform:

$$\vec{\nabla} \cdot \vec{E} = \frac{\rho}{\epsilon_0} \quad \text{Ladningsfritt}$$

$$\vec{\nabla} \cdot \vec{B} = 0 \quad \text{Strømfritt}$$

$$\vec{\nabla} \times \vec{B} = \mu_0 \vec{J} + \mu_0 \epsilon_0 \frac{\partial \vec{E}}{\partial t}$$

$$\vec{\nabla} \times \vec{E} = -\frac{\partial \vec{B}}{\partial t}$$

Maxwells likninger
(ladningsfritt og strømfritt rom)

.. gir bølgelikningene

$$\vec{\nabla} \cdot \vec{E} = 0 \quad (1)$$

$$\vec{\nabla} \cdot \vec{B} = 0 \quad (2)$$

$$\vec{\nabla} \times \vec{B} = \mu\epsilon \frac{\partial \vec{E}}{\partial t} \quad (3)$$

$$\vec{\nabla} \times \vec{E} = -\frac{\partial \vec{B}}{\partial t} \quad (4)$$

$\partial^2 E / \partial x^2 = 1/c^2 \cdot \partial^2 E / \partial t^2 \quad (5)$
 $\partial^2 B / \partial x^2 = 1/c^2 \cdot \partial^2 B / \partial t^2 \quad (6)$

- Bølgfart:**
 $c = (\mu\epsilon)^{-1/2}$
 -- i vakuum:
 $c_0 = (\mu_0 \epsilon_0)^{-1/2} = 300 \cdot 10^6 \text{ m/s.}$
 -- i dielektrikum:
 $c = (\mu_0 \epsilon_r \epsilon_0)^{-1/2} = c_0 \epsilon_r^{-1/2} < c_0$

Relativ permittivitet ϵ_r , brytningsindeks $n = c_0/c$ og lysfart c i vann ved 20 °C:

$f/10^{14}\text{Hz}$	λ / nm	Farge	ϵ_r	$n = \sqrt{\epsilon_r}$	$c/c_0 = 1/n$
0	∞	(statisk E)	83	-	-
4,24	707	Rød	1,7708	1,3307	0,7515
7,41	405	Fiolett	1,7924	1,3388	0,7469

E_y -bølge i positiv x -retning:
 $E(x,t) = E_0 \mathbf{j} \cos(kx - \omega t)$

Applet: (se "Simuleringer" på nettsida)

$E \times B$
peker i forplantingsretningen

E_y -bølge i negativ x -retning:
 $E(x,t) = E_0 \mathbf{j} \cos(kx + \omega t)$

Ulike planpolariseringer (eks: bølger i $-x$ -retning)

Planpolarisert vertikalt (i y -retning)
 $E = E_y(x,t) \mathbf{j} = E_0 \mathbf{j} \cos(kx + \omega t)$
 $B = B_z(x,t) \mathbf{k} = B_0 \mathbf{k} \cos(kx + \omega t)$

Planpolarisert horisontalt (i z -retning)
 $E = E_z(x,t) \mathbf{k} = E_0 \mathbf{k} \cos(kx + \omega t)$
 $B = B_y(x,t) \mathbf{j} = B_0 \mathbf{j} \cos(kx + \omega t)$

$E \times B$
peker i forplantingsretningen

Faradays lov:

Integrasjonsveg $efghe$: $\int \vec{E} \cdot d\vec{s} = -d\Phi_B/dt$
 Endring i Φ_B pga. fiolett felt: $-E \cdot a = B \cdot a \cdot (c dt)/dt$

(a) In time dt , the wave front moves a distance $c dt$ in the $+x$ -direction
 (b) Side view of situation in (a)

Amperes lov:

Integrasjonsveg $efghe$: $\int \vec{B} \cdot d\vec{s} = \mu\epsilon \cdot d\Phi_E/dt$
 Endring i Φ_E pga. fiolett felt: $B \cdot a = \mu\epsilon \cdot E \cdot a \cdot (c dt)/dt$

(a) In time dt , the wave front moves a distance $c dt$ in the $+x$ -direction
 (b) Top view of situation in (a)

Ulike polariseringer

Planpolarisert:
 vertikal $E_y(x,t)$ eller horisontal $E_z(x,t)$

Sirkulærpolarisert:
 E roterer
 $|E_y(x,t)| = |E_z(x,t)|$ men 90° ute av fase.
 B roterer, retning 90° med E .

Circular polarization: The $\vec{E}$ vector of the wave has constant magnitude and rotates in a circle.

Upolarisert:
 Ingen ordning (like mye $E_y(x,t)$ som $E_z(x,t)$)

Kap. 32. Oppsummering, Elektromagnetiske bølger

- Elektromagnetisk bølge, eks.:** $E_y(x,t) = E_0 \cos(kx \pm \omega t)$
 og $B_z(x,t) = B_0 \cos(kx \pm \omega t)$
- Bølgelikning:** $\partial^2 E/\partial x^2 = 1/c^2 \cdot \partial^2 E/\partial t^2$ og $\partial^2 B/\partial x^2 = 1/c^2 \cdot \partial^2 B/\partial t^2$.
- Sammenheng E og B : $E_0 = \pm c B_0$.
- Bølgfart vakuum: $\omega/k = f\lambda = c_0 = (\mu_0 \epsilon_0)^{-1/2} = 3,00 \cdot 10^8$ m/s.
- Bølgfart annet medium: $c = (\mu\epsilon)^{-1/2} = c_0 \cdot (\mu_r \epsilon_r)^{-1/2} < c_0$.
- Permittiviteten ϵ_r må beregnes for aktuell frekvens: $\epsilon_r(\omega)$.
- Frekvenser f fra 10^5 Hz (radiobølger) til 10^{22} Hz (γ -bølger).
- Bølgelengder λ fra 1 km (radiobølger) til 10^{-14} m (γ -bølger).